

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám</p>	<p>Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Fűvészkert-utca 1080. sz.</p>
---	--	--

Periculum est in mora.

A debreczeni zsinat után édes reménnyel néztünk a jövőbe, — képzeletben már láttuk az elmaradott papi árvák és özvegyek könyeit, — a közalap segélyezésével alapítandó özvegy-árva intézetnek jótékony kezei által letörtetni; a tehetetlen és kelletlen öreg szolgákat az anyyira panaszos kenyértől megmenteni.

Azóta már négy év telt el! Igaz, hogy ez nem nagy idő annak, kinek jól folynak dolgai; — de igen hosszú annak, ki remegve néz a holnap eventualitása elé!

De vajjon jogos volt-e a reménykedés!? Nem lidérczfény volt-e az, mi csalfa, ábrándképet mutatott nekünk? Nem. Ott volt, itt van ma is a szemmel látható, kézzel fogható törvénykönyv 217. §-a előttünk s nyilván hirdeti: a) a szegény egyházak felsegélését; b) új egyházközségek alakítását, templomok, iskolák építésének; c) valamint a csekély díjazású lelkészeknek segélyezését; d) a misszió gyámolítását; e) a hivatalra képtelen lelképászoroknak, lelkészek özvegyeinek, árváinak számára nyugdíjalkotását. Arany ígék ezek; de fájdalom! még négy év után is nagy részben irott malaszt. És miért? Ki az oka? A nagy közönség? vagy a konvent (ki 2 évig tudta a halva született „hármasszabályt“ elkészíttetni)? Mind a kettő.

Az említett §-ban a közalap feladatául öt cél van kitűzve, mely felé a konvent, a jövedelem 75%-val tartozik törekedni. Itt a provincián azt gondoltuk, vártuk, hogy egy cél sem lesz elfelejtve, még azon esetben sem, ha a hova fordítás módoszata szabályozva nem lesz is; azt vártuk, hogy legelőbb is megállapíttatik a 75% öt részre osztásának kulcsa, e kulcs szerint esett részekből kiosztatik az, mely szoros, meghatározott szabály nélkül is kiosztható; a többi visszatartva kamatoztatik saját céljára addig, míg a megfelelő norma elkészül. Nem így történt. A közönség megtámadta a konventet több száz kérvénnyel s ez igyekezett a lehetőségig mindeniket kielégíteni, — a 68—71 ezer frt szétmállott a nélkül, hogy akár egyesek, akár testületek pangó élete lendületet nyert volna. Így vagyunk az államsegélylyel, a protestáns se-

gélyegyleti pénztárral is. Igaz, hogy sok a jaj; de ha mindeniket el akarjuk hallgattatni, félő, hogy egy sem hallgathat el. Ha itt is, ott is csak foltozgatunk, sohase lesz anynyi erőnk, hogy a nagyobb réseket betölthessük.

A misszió- és az árvaügy előttem a legfontosabb, amaz már utban van, ez még mindig késik. Csodálatos az, hogy a jelen szükségait mily buzgalommal kívánjuk enyhíteni, a jövőt meg másra hagyjuk. Ugy tódulunk a konvent elé, mintha az a közalap egy kimerithetlen forrás volna, nem is gondolva arra, hogy mily messze estünk a zsinat ideje alatt némelyek által számított 180—200 ezer frt jövedelemtől; nem is gondolva arra, hogy ha kedvezőbb idő nem derül népünkre, még meszebb is eshetünk. Ugy látszik, nagyon is hódolunk ama közmondásoknak: „élvezd a jelent“, „a ki hátul marad, tegye be az ajtót“.

Én magam is kis egyházban lakom, vonszolom a megélhetés nehéz terhét; tengődöm egy napról más napra, mint bárki; — azért a ma szüksége sohase vonta lelkem elé az aggály fellegét; de az a gondolat, hogy talán holnap kicsinyeim árvák lesznek, mindennap. Szívesen töröm a megszokott szegénységet, csak az árvák jövőjét lássam valamennyire biztosítva. Különböznék is a segélyezésnek, hasonló jövedelemmel — mihelyest az özvegy-árva intézet létesíttetik — szűkebb térre kell szorítkozni. Annál nehezebb lesz róla lemondani, minél tovább élvezzük.

Hogy a konvent e szétforgácsolás helyett jövőre nézve a segélykiosztásnál más elvet követhessen; hogy mind az öt cél elérhetését munkálja: mi sincs sürgősebb, mint a kérvényezési ostromlással lejjebb hagyni; vagy ha ez önként nem történnék, a megyéken, kerületeken meggátolni; — a megyéknek a kerületek által a konventet felkérni, miszerint kulcs szerint állapítsa meg, mily összeg fordítandó a törvényben megnevezett öt célra külön-külön, — és hogy az özvegy-árva intézetre eső részt addig is tartsa vissza és kamatoztassa, míg alapszabályai elkészülnek, jogerőre emelkednek. Mi sincs sürgősebb — mondom — mert mindenik cél nyert annyi-mennyi kielégítést, csak az özvegy-árva és nyugdíjügy nem; pedig ez már eddig

is kipótolhatlan kárt szenvedett. Vegyük p. o. a mult 1885. évi kiosztott segélyt, a 68,145 frtot; ha ez, feltéve, hogy az öt különböző célra egyenlően osztatik fel, jutott volna egy részre = 13,629 frt; ez háromszor véve — a mennyiben három évben osztatott segély — = 40,887 frtot ad ki, azaz, ha ezen elv szerint kezeltetett volna a közalap jövedelme, az országos özvegy-árva és nyugdíjintézet, minden más jövedelem hozzájárulása nélkül, ma ily tőkével rendelkeznek.

A törvény törvény, a mit ad, ahhoz jogunk van ragaszkodni.

Periculum est in mora, — mert míg új alapszabály készül, letűnik egy év, míg forumait megjárja, a másik és ekkor már nem 40, hanem 68 ezer frt oszlik szét, minden nagyobb nyom nélkül.

M. J.

A természetben.

A természetben kelek, járok
Beszélnek hozzám fák, virágok,
Hűs árnyalattal kínál a csalit.
Harmattól csillog a fa ága,
Bokrok között erdő virága
Beszéli édes álmait.

Az égen fényes nap világol,
Bus várrom kéklík messze távol
S fehér tornyocskák látszanak.
Hímezve a rét vadvirággal,
A berekben zeng víg madárdal
S csörtetve foly a kis patak.

A természet nagy templomában
Fenségség és annyi báj van,
Itt lelkünk megnyugvást talál.
Itt honol üdv és lelki béke...
S hangzik hozzánk az Ur beszéde
Villámok lobbanásinál.

Zivataros zord rémes éjben
S a vihar harsány énekében
Szíveinkhez Isten beszél.
Hallgatva szívünk dobbanását,
Látva villámok villanását
Lelkünk remeg, lelkünk remél!

A természetben szép vagy élet!
Isten dicsőségét beszéled,
Ezt tükrözik a csillagok.
Bölcs e világnak alkotója
Az égen a nap tűzgyolyója:
Az Ő szerelmétől ragyog!

* * *

Harang csendül partján az érnek,
Az Ur hajlékába betérek
S zeng ajkamon buzgó fohász.

Imát rebegek buzgó ajkkal
Ahhoz — ki bár sujt, felmagasztal...
S „kihez nem járul változás.“
(Jármi.)

Kósa Ede.

Tájékozás a magyar-biblia átdolgozása tárgyában.

(Vége.)

Az átdolgozás alapjául nálunk is a réginek, a most közkézen forgó Károli Gáspár-féle bibliafordításnak kell szolgálni, melynek az idők folyamán szentesült ódon nyelvet közönségünk annyira megszokta s azon csak annyi változtatás engedhető meg, a mennyit az eredeti szöveghez való hűség okvetlenül megkíván. Változtatást azonban — hasonlólag az angolok eljárásához — ott nem is kellene tenni, hol a mondat értelme megfelel az eredetiben kifejezett gondolatnak, ha az különben nem is volna szó szerint fordítva. Másfelől a változtatásoknál is, a midőn a Károli bibliájánál az eredeti szöveggel jobban megégyeznek, a Bátor László, a Benczédi Székely István, a Heltai Gáspár, a Melius vagyis Horhi Juhász Péter, a Káldi György és a Komáromi Csipkés György-féle fordításokat kell felhasználni, mint a melyekben a XV., a XVI. és a XVII. század nyelvkincse is fel van dolgozva; sőt felhasználhatók a régi magyar irodalom világi és egyházi (pl. Geleji Katona István, Bornemissza Péter stb. művei) termékei is, ha itt-ott célunknak megfelelő jó, erőteljes és szabatos kifejezést kaphatunk belőlük, mint a hogyan pl. a „Revised“ is több helyütt megjegyzi előszavában, hogy ezt vagy amazt a szót Shakspeare-től vette. Az archaismusoknál csak arra kell ügyelni, hogy oly kifejezések, melyek a nyelvhasználatból teljesen kivesztek s melyeket az irodalmi nyelv nem is elevenített fel, teljesen mellőztessenek.

Fentebb célzatosan emeltük ki, hogy „alapul a most közkézen forgó Károli Gáspár-féle bibliafordításnak kell szolgálnia“, mert, a mint sokak előtt ismeretes, az a Károli Gáspár-féle fordítás, a mely Visolban jelent meg 1590-ben, addig, míg belőle a ma használatban levő biblia lett, sok kézen ment át. E sok kéz tagadhatlanul egyet-mást javított is, de viszont rontott is rajta, úgy hogy a mai fordításunk már a legtöbb helyütt annyira eltér a Károli 1590-ben kiadott művétől, hogy szinte bátran utalhatunk arra is, a midőn az új átdolgozás forrásaiul szolgáló fordításokról szólunk. A „visoli bibliát“ először Szenczi Molnár Albert javította ki s adta ki előbb Hanoviában 1608., majd Oppenheimban 1612-ben. Azután „nagy gondossággal gyökeresen megigazítva“ adta ki Tóthfalusi Kiss Miklós Amsterdamban 1685-ben, másodszer ugyanott 1700-ban. Károli fordítását egy-két helyen való javítással később Bél Mátyás adta ki Lipcsében 1727-ben, majd Szatmárnémeti Pap István és Török Ferencz 1771-ben, Mosótzky Institoris Mihály 1776-ban s ismét némi igazításokkal Pethe Ferencz 1794-ben Ultrajectumban (Utrecht).*) Ezek szerint hát a mai közönség az eredeti Károlit bizony nem is ismeri s így azt átdolgozási alapul felvenni nem volna czélszerű.

*) Lásd: Dr. Ballagi „A magyar bibliafordítások“ cz. akad. ért.

Az átdolgozás mikéntjére vonatkozólag bátran szolgálhatnak utbaigazításul azok a fentebb közölt elvek, a melyek szerint az angol „Revised“ készült. Tekintettel azonban arra, hogy míg a „Revised“-nek egy classikus szépségű fordítás szolgált alapul, — mert hiszen ismeretes, hogy Shakspeare és Bunyan János művei mellett a King's Bible az angol irodalomnak első classikus munkája nyelvezetére nézve: — addig a mi Károlink, — bár minden tisztelettel adózunk a nagy férfinak — mégis be kell vallanunk, hogy több helyütt nyelvezetében s a héber szöveghez való hűségében is bizonyos gyarlóságokat tüntet fel és így, ha az angolokéhoz hasonló jeles átdolgozást óhajtunk adni, egy s más helyen némileg merészebbeknek kell lennünk, mint voltak ők a King's Bible-lel szemben. A merészséget azonban mégis korlátozniok kell a már jelzett elveknek, melyekhez még hozzátehetjük, hogy a tulajdonneveket (t. i. hely- és személyneveket) illetőleg tartassanak meg a Károli bibliájának nevei, mint a melyek közönségünknek már népszerűekké lettek; továbbá, hogy mi — eltérőleg a Revised-től — megkívánjuk tartani a részeknek és verseknek mostani beosztását s illetve e tekintetben szoroson kívánunk ragaszkodni a massoreticus szöveg beosztásához. Elég lesz változtatásnak, ha ennek beosztását követendjük, mert így is — főleg a prófétai iratokban — jelentékeny eltérések vannak a magyar biblia és a héber szöveg között. Végül mi nem kívánunk a magyar átdolgozásban marginalis jegyzeteket tenni, mert míg ezek egyfelől tetemesen költségesebbek tennék a nyomtatást, addig másfelől könnyen kételyeket támaszthatnak a bibliában kevésbé jártas olvasóban. Az esetleges változtatásoknál azonban kívánatos, hogy az átdolgozók tegyenek saját munkáikban széljegyzeteket, hogy ezekkel indokolják a tett változtatásokat s hogy így a két revisió munkáját ezzel könnyebbé tegyék.

A revisiót illetőleg természetesen, nem járhatunk el akkora apparatussal, mint az angolok, már csak a munkatársak nagy szétszórtsága sem engedi ezt meg. Az idevonatkozó módokat már a fentemlített dunamelléki püspök levele jelezte s viszonyaink között azok mások nem is lehetnek. Az ott elmondottakhoz csak még annyit tehetünk, hogy az átdolgozott s az első revisión átment részek kefelelyomatu példányokban majd közölni fognak esetleges tanácsolások végett felekezeti tekintet nélkül egyes szakférfiakkal, hogy így mintegy az egész nemzet nagy közönsége is bele vonattassék s bele vonatván, érdeklődjék a nagy mű iránt. A munka közben előjehető esetleges controvers kérdéseknél forduljanak a munkatársak a központi bizottsághoz, melynek még csak az az egy kérése van, hogy a papir csak egyik oldalára s annak is csak felére irassék a szöveg, hogy a revisorok a másik félen megtehessék megjegyzéseiket.

Most már szívünkben óhajtjuk, hogy az Istennek Szent Lelke adjon erőt a kezdethez s gyámolítást a kivitelhez. Ő ihlesse meg a munkásokat, kik a szent és örök igéket tolmácsolni akarják, hogy csepegjen, mint az eső, az ő tudományuk, folyjon, mint a harmat, az ő beszédjük, mint az esőnek cseppjei a pázsiton és mint a zápor a fűvön (V. Móz: 32: 2), hogy hadd legyen a mű derék fundamentumköve a mi Sionunknak! Ugy legyen!

Budapest, 1886. november 6-án.

A központi bizottság nevében:

Szász Károly.

Az „Andaházi Szilágyi nevelő-intézet.“

(Vége.)

Intézeti növendékek a következők voltak: Margitay Gyula Ujfehértóról. Nadányi Gyula P.-Kovácsiból. Tegze Sámuel Szatmárról. Puky László Nyirmedgyesről. Kovács Gábor Tájáról. Bán Sándor Ér-Körtvélyesről. Szathmári Mórícz Nádudvarról. Ujhelyi Károly Ujfehértóról. Sisári Kálmán Fekete-Győrösről. 10. Bedő Lajos Pelbárthidáról. Margitay Dezső Ujfehértóról. Csapó Ferencz Toldról. Paksy Mihály, Nagy Sándor, Kiss Bálint, Katona István ideiglenesen élvezték az intézet jótéteményeit. Nadányi Miklós P.-Kovácsiból. Fényes Mórícz H.-Pályiból. Fodor Bénéámin Debreczenből. 20. Szathmári Miklós Nádudvarról. Sisári Ödön Fekete-Győrösről. Ilosvay Pál Tótiból. Ercsey Victor Szakáiból. Gáspár Gusztáv Várad-Olasziból. Komjáthy Mihály Bogátról. Beregszászi Sándor Margitáról. Fényes Endre H.-Pályiból. Fráter Sándor Érsemlyénből. Kazinczy Kálmán Érkeserűből. 30. Szentkirályi László? Fényes Gyula Vértesről. Fráter Gusztáv Nyirbéltekről. Mile József Zsadányból. Komáromy Antal Érmihályfalváról. Szalai Pál Piskoltról. Uray Géza Tyukodról. Fráter Gyula Nyirbéltekről. Beszterczey Sándor Mátészalkáról. Györfy András T.-Gyantáról. 40. Kállay Albert? Kazinczy Kornél Érkeserűből. Fráter István Érsemlyénből. Bölönyi Lajos Érendrédről. Szilágyi József Éradonyból. Balogh Imre Ottományból. Uray József Érendrédről. Szintay István Érendrédről. Fényes Géza Csokalyból. Sulyok Bálint Sályiból. 50. Szentgyörgyi Sándor Érendrédről. Miskolczi Jenő Álmosdról. Csanády Béla Álmosdról. Balogh Elek Szalontáról. Fodor László Tordáról. Mezey József Érendrédről. Szarka Zsigmond Dévaványáról. Paksy Sándor Jankáról. Szentgyörgyi Lajos Beréről. Ory Sámuel Bogádról. 60. Miskolczi Árpád Micskéről. Tömöry Mihály Dévaványáról. Margitay Gyula Jankáról. Sebes Gyula Feketetéről. Pongrácz Imre Csenger-Ujfaluból. Tardi István Csokalyból. Szarka Ferencz Dévaványáról. Zilahy Lajos N.-Váradról. Ottlik György Kőbüktről. Budaházy Endre Debreczenből. 70. Nagy Lajos Dévaványáról. Szathmári Károly András-Belyéről. Miskolczi Kálmán Diószegről. Láng Endre N.-Paládról. Balogh Zsigmond Udvariból. Vitéz Antal Gyulaházáról. Sály József Földesről. Oláh Miklós T.-Füredről. Szilágyi Boldizsár Micskéről. Szakál Pál Tótiból. 80. Szathmári Király Domokos Kassáról. Sály Kálmán Vértesről. Nagy Sándor Dévaványáról. Tömöry József Dévaványáról. Benkő Sándor Élesdről. Madarász Lajos Saápról. Szondi György Udvariból. Kovács András Böszörményből. Surányi Lajos Zsadányból. Miskolczi Zsombor Micskéről. 90. Benkő Imre T.-Tárjánból. Bakos Imre Vértesről. Hatvani Károly Szakácsiból. Körösy Kálmán N.-Váradról. Kazay Kálmán Diószegről. Malatinszky József Szoboszlórról. Vitéz Ignác Debreczenből. Végh József N.-Létáról. Dobozy Kálmán Esztárból. Tömöry István Dévaványáról. 100. Tardy György B.-Ujfaluból. Budaházy Miklós M.-Szalkáról. Fónagy Kálmán Szalontáról. Tömöry Gyula Dévaványáról. Markocsány Károly? Szarka Ignác Dévaványáról. Szántó Gyula Vajdáról. Varga István Kunhegyesről. Ujfalussy Zoltán P.-Ábrányból. Bökönyi Dienes N.-Paczalról. 110. Farkas Gábor Ujvárosról. Bogdány Ferencz Mikoláról. Fényes Kálmán Csokalyból.

Poroszlay László Debreczenből. Szunyoghy András Margitáról. Fényes István B.-Ujfaluból. Szegedy Antal Szatmárból. Szarka Sándor Dévaványáról. Fényes Imre N.-Váradról. Bernáth Kálmán Sz.-György-Ábrányból. 120. Vásárhelyi Barna Kőbölkuetről. Péczeli Ákos Vértesről. Ónody László Saápról. Saápy Sámuel Nyüvedről. Bedő Lajos Karczagról. Vay Zoltán Szatmárról. Matolcsy Sándor Seléből. Szegedy Lajos Sárándról. Ottlik Sándor Debreczenből. Tamássy Miklós Nyirmedgyesről. 130. Fényes Jenő B.-Ujfaluból. Fényes Lajos B.-Ujfaluból. Paksy Ferencz Jankafalváról. Kerekes Zsigmond Nagykerekiből. Szegedy Sándor Csekéről.

Ez évi superintendentialis gyűlésen fölvétettek: Buday Zoltán N.-Kállóból. Fráter Lajos Szolnokról. Olasz Zoltán N.-Váradról. Tamássy Lajos Nyirmedgyesről.

Jelenleg az intézetben vannak: Matolcsy Sándor VI. osztályos. Fényes Jenő V. oszt. Kerekes Zsigmond IV. oszt. Ottlik Sándor IV. oszt. Buday Zoltán III. oszt. Fényes Lajos III. oszt. Fráter Lajos III. oszt. Olasz Zoltán II. oszt. Paksy Ferencz II. oszt. Tamássy Lajos I. oszt.

Tehát mint e kimutatás igazolja, 1846. évi május 1-ső napjától maig 138 egyén élvezte s jelenleg 10 egyén élvezi ezen alapítvány megbecsülhetlen jótéteményét.

Az intézet összes kiadása, 10 évi átlagot tekintve, évente 6146 frt 96 kr.

Ha azt a körülményt vesszük kiindulási pontul, hogy szeptember 1-től július 1-ig minden nap az intézetben étkezik a növendék, mihez pedig joga van, akkor egy növendék étkezése kenyér kivételével 218 frt 30 krba kerül. Hozzá számítva a kenyér, mosás, fűtés és világítás s lakás árát, egész határozottan állíthatjuk, hogy egy növendék ellátása 10 hó alatt 300 frtba kerül.

Ez pedig nem megvetendő jótétemény, ha még meggondoljuk azt is, hogy ha valamelyik tanuló korán vétetik fel, úgy hogy öt évet ott tölthet, 1500 frtot kimél meg a család, gyermeke neveltetésénél.

Nem érdemi-é meg egy ily nemes alapítvány tevője, hogy őt az utókor kegyeletében részesítse, nem érdemi-é meg, különösen azon családok részéről, kiknek gyermekei ezen intézet kebelében tisztességes ellátás mellett éveket tölthetnek?

Feleletet nem kell reá adnom, mert tudom, hogy azon családok, melyek szerencsések voltak fiaikat fölvétethetni, sőt azon ifjak, kik az intézetből kerültek ki, meg fogják örizni keblükben az alapító iránt a méltán kiérdemelt hálát.

Büszke lehet ezen intézetre protestáns egyházunk, mert sok jeles, derék hazafi került ki kebeléből s hiszem kerülni fog ezentul is.

Legyen áldott az alapító emléke!

Az intézetben nevelőkként működtek: Demeter József 1846. május 1. — 1847. ápril 20-ig. György Lajos 1847. ápril 21. — 1851. szeptember 2-ig. Ladányi Gedeon 1851. nov. 1. — 1852. szeptember 30-ig. Nagy István 1852. okt. 1. — 1855. aug. 6-ig. Szeremley Mihály 1855. aug. 26. — 1859. aug. 9-ig. Kis Lajos 1856. okt. 1. — 1859. május 12-ig. Szeremley Lajos 1859. máj. 12. — 1860. márt. 6-ig. Ujfalussy József 1860. márt. 11. — 1864. febr. 2-ig. Tabajdy Lajos 1864. febr. 2. — 1866. szept. 30-ig. 10. Zagyva Imre 1866. okt. 1. — 1868. okt. 1-ig. Surányi Gyula 1868. okt. 3. — 1869. okt. 1-ig. Láposy János 1869. okt. 1. — 1871. okt.

1-ig. Zsigmond Ferencz 1871. okt. 1. — 1873. szept. 30-ig. Bethlendy Endre 1873. okt. 1. — 1875. szept. 15-ig. Seres Vilmos 1875. szept. 15. — 1878. ápril 1-ig. Erős Lajos 1878. ápril 1. — 1881. szept. 1-ig. Ferenczy Gyula 1881. szept. 1. — 1883. szept. 5-ig. Sas Béla 1883. okt. 1. — 1886. szept. 1-ig. Kassay Béla 1886. szept. 1. — ?

Főgondnokok voltak: Kenessey Antal ügyvéd 1846. május 1. — 1866. ápril 7-ig. Zagyva Imre debreczeni lelkész ideiglenesen 1866. ápril 10. — május 7-ig. Gönyey P. Károly 1866. május 7. — 1886. június 16-ig.

Gönyey P. Károly urat már 1869. év óta van szerencsém ismerni, ki az ő megbizásából az intézet néha-néha felmerült peres ügyeit vezettem. Éber figyelem, pontosság, az ifjakkal szemben atyai gondosság, tisztakezűség jellemzik 20 évi gondnoki működését.

Neki jutott azon nagy feladat, hogy az intézet számadását oly alakba öntse, melyből könnyen tájékozhatást szerezhethet mindenki.

Nem csak ezen dicséretes s maig is követett könyvelést hozta be, de 20 évi takarékosága eredménye az, hogy ez idő alatt 20,000 frtnál többel nevelte az alapot. Ime egy gondnok, ki az intézetet virágzó anyagi helyzetbe juttatta!

Gazdag érdemeit a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés minden évi számadás alól felmentetése alkalmával jegyzőkönyvileg ismerte el, sőt a gondnoki rendes tiszteletdíjon felül személyéhez kötötten felüldíjazásban is részesítette. Nagyon megérdemelte.

Ha nem tévesztjük, mert nem is téveszthetjük — szem elől, hogy a mélyen tisztelt gondnok ur annyi éven keresztül oly hűséges s takarékos kezelője volt az intézetnek, vagyoinak: a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés azon alkalommal, midőn lemondását beadandja — mi hogy ne hamar történjék, lelkemből óhajtom — nem fog róla megfellekedni s érdemei elismeréséről okvetlen gondoskodni fog.

Adjon az ég minden intézetnek ilyen kezelőt, éltesse az Isten őt jó egészségben soká!

1886. évi június 16-án Gönyey P. Károly gondnok ur, gyöngélgedése folytán főtiszteletű Révész Bálint püspök urat helyettesítő kinevezésére kérvén fel, az ő ajánlatára alólírott lett ily minőségben alkalmazva.

Nagy Ferencz.
intézeti h. gondnok.

A bibliai arám nyelvről stb.

Közönségesen két csoportba osztatnak a sémi nyelvek. A déli csoportba tartoznak: az aráb irodalmi nyelv (a Korán nyelve) és modern dialektusai; továbbá a déli aráb nyelv (szabaei és himjári nyelv) és az aethiopiai (ge'ez) s amhári nyelv. Az északi sémi nyelvek csoportját alkotják: az arám nyelv, a Kanaáni nyelv (az ő szövetségi héber, a Misná nyelve, a rabbi héber s végre a phoeniciai és pún nyelv) s az aszszyr-babyloni nyelv.

Az arám nyelv ismét két ágba szakad. A keleti arám-hoz serozandó: a szyr nyelv, mely gazdag keresztényen irodalommal dicsekszik (exegetikai, dogmatikai, polemikai stb. munkákkal); legrégebb terméke a szyr bibliafordítás, mely talán, mivel egyszerűen, szöhuén adja

vissza az eredeti szöveget, egyszerűnek (pesittá = Pesitó = simplex) nevezeték; továbbá a babyloni talmud nyelve stb. A nyugoti arám nyelvcsoporthoz alkotják: a palesztinai arám nyelv, a samaritán nyelv s a nabatai és palmyrai feliratok nyelve.

Palesztinai arám-nyelven vannak írva a targumok, a jerusalemi gemara stb. s ószövetségi kánonunkban: Dániel 2, 4.^b — 7, 28. — Esdrás 4, 8. — 6, 18. 7, 12. — 26. — Jeremiás 10, 11. — Genesis 31, 47.-ben is fordul elő 2 arám szó.

A biblia utóbb említett részeinek s a targumoknak nyelvét K hald nyelvnek nevezték volt hibásan. A tévedés Dán. 2, 4.^a hibás értelmezéséből származott. Itt az adatik elő, hogy az álmodót látott Nabukodonozorhoz a „Kaszdim“ (= Káldeusok, Károli) „arámit“ azaz: arám nyelven (Károli: siriai nyelven) szóltak; s beszédök Dán. 2, 5 s következőkben ily nyelven olvasható. Hieronymus óta a kaszdim-ot népnévnek vették s így fordították: khaldok s aztán azt állították, hogy ha a khaldok arámúl beszéltek, akkor nyelvök nem más volt, mint az arám s így khald nyelv és arám nyelv egy és ugyanaz. Pedig Dánielnél e szó: Kaszdim legtöbbször a bölcseneknek egy osztályát jelenti, mint a babyloniai papok hivatalneve; Herodot Bél papjait: οἱ χάλδαῖοι-nak nevezi: (οἱ χάλδαῖοι ἐόντες ἱερεῖς τοῦτου τοῦ θεοῦ. (1, 181.) (v. ö. Diod. Sic. II. 24. τῶν ἱερέων, οἷς Βαβυλωνίαι καλοῦσι χάλδαῖους.) Tehát Dán. 2, 4-ből csak annyi következik, hogy az arám nyelv Nabukodonozor udvarában is társalkodási nyelv volt s mint ilyen szövegeket írt meg a papok is, de nem az, hogy a khaldok nyelve arám volt volna s hogy e szerint az arám nyelv egy volna a khald nyelvvel. A khaldok, azaz a babyloniaiak, ma már ki van mutatva, egészen más nyelvet beszéltek.

Azon nyelvet tehát, a melyen az ószövetség említett szakaszai írvák, nem lehet másképen nevezni helyesen, hanem csak így: bibliai arámnyelv. S a nyelvtudományra nézve való nyereségnek tartjuk, hogy Kautzsch a maga bibliai arám-nyelvtanát már így címezte: „Grammatik des Biblisch-Aramäischen“ (1884), holott még Winer és Luzatto (Krüger) „Gramm. d. bibl. u. targ. Chaldaismus“ és „Gramm. d. bibl. chaldäischen Sprache“-t írtak.

Arra nézve, hogy miképen jött be szentkönyvünkbe az arám nyelv, a következőket kell tudnunk. A nép, mely a nyugoti arámot beszélte, a felső Eufráttól a földközi tenger fenecziai partvidékéig lakott s országa délfele lenyult Izrael országának északi határáig. Nagyon természetes tehát, hogy a nyugoti arám nyelv már elég korán befolyásolta a héber nyelvet és pedig első sorban a tiz-törzs északi országában. Innen fejthető meg, hogy azon szent könyvek nyelve, melyek a fogság előtt a tiz-törzs országában írtak (Énekek-éneke, a Bírak könyvének némely részei p. o. Deborá éneke, Bir. 5, stb.) már érülködik a szomszédos arám nyelvvel, (az arámban in a többes himnemű végzete, e végzetet találjuk: Bir. 5, 10: „middin“; Én. 8, 6-ban e szó „salheth“ emlékeztet az arám saphil formára, ez ígétől: „lhab“ („salhéb“) stb.). Midőn aztán 2 Kir. 15, 29. és 17, 6 szerint Tiglath-Pileser és Salmanassar (vagy az újabb felfedezések alapján ennek utódja Sargon) fogságba vitte Izrael országának fiait (734-ben és 722-ben Kr. e.), az arám nyelv még közelebbi viszonyba jött a héberrel s pedig any-

nyival inkább, mert 2 Kir. 17, 24 szerint a néptelenné lett országba arámnyelvű gyarmatok is telepítettek p. Hamathból. Ezt tudva, nem ütődünk meg 2 Kir. 18, 26-on sem, hol az adatik elő, hogy Ezékiás király küldöttei, tehát előkelő júdai férfiak arra kéri az aszszyr király küldöttét a Rabsákét, hogy velök arám nyelven („arámit“, siriai nyelven, Károli) beszéljen, mert ők ezt megértik: tehát úgy 701 körül Kr. előtt a magasb állásuak értették az arám nyelvet Judában. Átalában véve minden oda mutat, hogy az arám nyelv már e tájban mint diplomáciai nyelv szerepelt Elő-Ásiában.

Nagyon észrevehető befolyást gyakorolt az arám nyelv a héberre a babyloniai fogság idejétől kezdve. Érezhető az már néhány oly könyvnél is, melyek pedig a héber irodalom aranykorának termékeiül tartatnak. Jeremiás nyelvezetében félreismerhetlenül jelentkezik az aramaismus s még inkább Ezékielében, ki ott élt a fogságban, részben arám ajku népség közepette. Visszautasítjuk ugyan Zunz-nak, Herzfeldnek stb. azon állítását, hogy a zsidók tudtak nyelvökön a babyloniai fogságban: nem egyéb ez, mint Neh. 8, 8. hamis értelmezésén alapuló mese. E helyen ugyanis csak az mondatik, hogy a leviták világosan, érthetően („manifeste“, Vulg.) olvastak fel Isten törvényének könyvéből s nem az, hogy az ő héber nyelvet nem értő nép előtt arám nyelvű magyarázatot (targumot) is adtak a felolvasott thóra-szakaszhoz. Különben ama hibás vélemény nem egyeztethető össze szívós, konzervatív jellemével sem a zsidó népnek, mely a „szent nyelvet“ (Isón hakkódes) nagy tiszteletben tartotta, sem Neh. 13, 24-el, hol azt olvassuk, hogy a zsidó község nyelve (még Kr. e. 430 körül is) a héber („jhdit“) volt. De meg, ha Babylonban nem az arám volt a népnelv, saját ősnyelvüket elfeledve, nem is tanulhatták el ott azt a zsidó „gólá“ gyermekei. De másfelől be kell vallanunk, hogy a héber irodalom második vagy ezüst korszakának (terjed ez a fogságból lett visszatérés idejétől (537 Kr. e.) a Makkabeusokig, 160 Kr. e.) termékein nagyon erős színben mutatkozik az aramaismus. Zsolt. 127, 3-ban a „séná“ (= álom) már arámos álef és nem héberes hé végzettel van ellátva; Neh. 2, 6. Esdr. 9, 27. 31-ben stb. előfordul az arám „zmán“ = a héber „éth“ = idő. Neh. 5, 15. Eszt. 9, 1 stb.-ben az arám „slét“ a héber „málakh“ (= uralkodott) helyett stb. S ez nem is lehetett másképen. Az új Jerusálem szegényes gyarmata a fogság után akarva nem akarva összeköttetésbe jött az arám népekkel; ezek lakták Mesopotámiát Aszszíriáig és Babyloniáig, továbbá a tulajdonképeni Szyriát és északi Palesztinát le egészen Jerusálem kapujáig. S midőn a persa uralom alatt Elő-Ásia sémi népei politikai önállóságukkal együtt elvesztették lassanként nemzeti jellegüket is, az arám nyelv, mely a persa birodalom nyugoti részében szinte hivatalos nyelv volt, erőre kapott; s a sémi nyelveket e vidékeken jó részben kiszorította a használatból s terjedése elé még a göröguralom sem vethetett gátat. Győzött az arám a héberrel is, csak hogy igen lassan. Bibliáknak fentemlített arámnyelvű részei épen az arám nyelv e győzelméről tesznek bizonyosságot; mert azt mutatják, hogy mikor e könyvek szerkesztettek, (Esdrás könyve a Kr. előtti 4-dik század vége felé s a Dániel könyve 167 táján Kr. e.) már annyira közönséges volt az arám nyelv, hogy írási nyelvül is használtatható s olvasókra számíthatott a zsidók között is.

Azon körülmény pedig, hogy ugyancsak e két könyvben a héber nyelv is szerepel, arra figyelmeztet, hogy a héber nyelv igen szívósan viselte magát az arámmal szemben s jó darabig két nyelvűek, héber és arám nyelvűek voltak a zsidók. (Hogy ez nem képtelen állítás, belátjuk, ha hazánk népvizonyaira vetünk egy futó pillantást. Hisz vannak vidékeink, hol két, sőt itt-ott három nyelvet is ért a nép.) De a Kr. előtti harmadik századtól kezdve a héber mint társalgási nyelv mindinkább-inkább háttérbe szorul. Azonban, hogy a második és első században Kr. előtt még értette a nép a hébert, kitűnik abból, hogy Jézus Sirákh könyve, a Makkabeusok első könyve, Hénókh könyve s a salamoni zsoltárok is eredetileg héber nyelven irattak. Későbbben a héber csak az istentisztelet nyelvévé lett s majd a zsidó tudósok nyelvévé vált s mint ilyenből fejlődött ki aztán az új héber, vagy a misná nyelve.

Dicsőfi József.

(Folyt. köv.)

Földesi Péter ügyében.

E nagy port vert ügyet jelen számunkban föltétlenül befejezzük. Elég volt a csatározásból ennyi. Két érdekelt fél nyilatkozata után egy távolabb álló lelkész társ békítő sorait közöljük. Megjegyezzük, hogy a csekei lelkész ur válaszából mellőztük mindazt, ami a dolog érdemére nem tartozik. Jobb ez így az ő érdekében is.

1. Visszhang a Földesi Péter válaszára.

Földesi Péter engemet és Illyés István tisztársamat, — a miért az igazság érdekében szavunkat felemelni merésztük — e lapok 44-ik számában megtámadott és gúnyosan lepisszegetett. Ugy látszik, igen elbizhatta magát Pegazusán, hogy utána eresztett fékkel vágta rajta, sem kora, sem érdemre nem tekintve, tiszteletes lelkész társai közé; vigyázzon, hogy míg ezekre ront, maga valahogy le ne essék lováról.

Vagy talán mint poéta, kinek minden szabad, olyan valakinek képzeletén azon magát, ki ostorcsapója elibe szedheti, mint fegyelmezése alá bízott állatokat, pásztortársait is?!

Avagy tán gyógyszerésznek is hiszi magát, hogy még keserű szóval is kíván társainak szolgálni?! Csak tartsa meg gyógyszerét, vagy használja fel önmaga. Nem szorulunk a „malus sutor“-ra.

S ha miszsióáriusként kíván eljárni: legalább ne pisszegjen, mint ebekre szokás, saját tisztársaira, még akkor is, mikor azok az egyszerű valót mondják nyíltan szemébe.

Végül a nt. szerkesztő urakat is egész tisztelettel kérem az ő példájára, „a Krisztus szerelméért“, hogy az afféle gúnyos cizelléssel, melyek az egyházat soha nem építik, a visszaéléseket hasonvisztaélésekkel soha meg nem orvosolják: ne méltóztassanak becses lapjukat terhelni; hívják fel inkább Földesi Péter urat is, hogy emlékezzék vissza Dávid első zsoltárára és ha egyházi költő: vegyen példát arról, miképen kellessék a közönség tanúságára írni.

Kalós Péter.

2. Válaszul Földesi Péternek.

A csekei ev. ref. lelkész jövedelmét képezi széna, fa és máriás pénz czímen 250 frt o. é., 72 köböl buza, vagy kinek ez nem terem, másfél annyi tengerit ad; 49.587 □^o kitértő állapotban levő föld egy tagban, belől kanalizálva s kívülől 4 oldalról árvíz ellen töltéssel véve körül, 882 óta 7, 8, 15 magjával fizet, stóla 100—150 frt. Így ezen állomás nem szorult arra, hogy a regáléből évenként 100 frttal díjaztassék; az az incriminált 100 frt 1880-tól — az én kezdeményezésemre — az egyháznak adatott a birtokosság által.

Mikor költéssel teljes tudósítását elolvastam, megijedtem. Szent Isten, hát én vagyok-e az a 16 éves szenytelen múltú lelkész, kinek még eddig sem beszéde, sem írása, sem tettei, sem magán, sem hivatalos élete miatt nem volt oka pirulni. Én vagyok-e az, ki oly egyház vezetését vettem át, hol az első k kevélyek, kegyetlenek, függést nem ismerők voltak, az engedelmességről fogalmok sem volt, de erős kézben volt a gyepelő s minden zavargásuk daczára is még eddig el nem ragadtak. Én vagyok-e az, ki az elődeim alatt származott s a temérdek huzás-vonás miatt bevégezni nem tudott, 20 évig vonszolt gondnoki számadást elintéztem, még pedig oly egyházban, hol ez az elv volt uralkodó „birjuk sokan“, hol egy gondnok 375 frt 35 krral, másik 72 frttal maradhat adós, számadása egyiknek sincs, belhivatalnok kéretlenül, jóváhagyás nélkül kezelhet pénzt s vehet el az egyházból 120—160 frtot s mikor évek múlva kiderül: „fogd rá, így volt“ igazolni nem tudunk, mert a számadások elvesztek; az anyakönyvek rendetlenül vezetettek, a meghaltak neveit a fejfákról kellett beírni; az egyház megmaradt tengerijén megosztottak s az egyháznak fájt, hogy neki legtöbb szolgálata után csak egy vékával szurták ki a szemét.

Én vagyok-e az, ki mint községi képviselő az előjáróságnak a képviselő testület előtt 1884-ben szemébe mondtam: ah, azért nem kellett tehát a számadások tüzetes vizsgálata, ezért kellett leszavaztatnom, de a Tisza vize sem mossa le, hogy lopás történt.

Én vagyok-e az, ki az igazságot mindig kimondtam s elnyomni nem engedem s ki tudtam szolgálatni és szolgálattatni?

Én vagyok-e az, ki a zsarolás, hivatalos huzásvonásnak jogtalanul gyakorlása ellen annyit tettem és tétettem?

Én vagyok-e az, ki a templomépítésnél s annak céljából tettem annyit, mint bentszülött birtokos 6 sem s ajánlottam annyit, mennyit tekintet nélkül a vagyoni állásra 10 sem?

Hát lelkiismeretem tüköre azt mutatja, én ma is az vagyok, a ki az árenda előtt voltam.

Ha Ön vett volna annyi fáradságot magának, hogy megnézi a kérvényezők névsorát és a bérlet kivevőit, már azt mondja „hó, itt meg áll az emberi ész, mit akarnak hát ezek?“

Tudja meg azt is, hogy egy pár elcsábitotton kívül, a kérvényezők mind hivatalokból kifolyólag már kompromittált egyének, kik kisebb-nagyobb mértékben fegyelmi uton sujtva valának visszaélés miatt; összesen az egyháznak alig tizede.

Ács Lajos,
ev. ref. lelkész.

3. A szatmármegyei lelkész társakhoz!

A béke olajágával kezemben repülök mostan gondolatim szárnyain a messze távolból hozzátok! Nem akartam szemeimnek hinni, midőn olvasám, hogy ádáz békéltelenség már a ti soraitokba is befészkelte magát. Látom, hogy tollharczot folytattok egymásnak fájó sebeket osztogattok. Egyenetlenkedtek, a helyett, hogy — mint az Urban testvérek — egymást bajaitokban kölcsönösen s egyetértőleg támogatnátok... Nem így volt ez még nem nagyon régen is...! Én, kinek lelkészősei ott porladoznak egyik s másik temetőitekben, jól ismerem a szatmármegyei lelkész kart. Ifju korom boldog évei ott tűntek el, hol: „a szőke Szamos vize folydogál!“ De én nem emlékszem arra, hogy a testvéri egyetértés és atyafiúi szeretet csak egyszer is megzavartatott volna az Ur szolgálainak soraiban. A közös apostoli szegénység úgy összeforrasztotta azok szíveit, hogy szinte lehetetlen volt arra még csak gondolni is, hogy az ősök által épített békehajlékban, az utódok valaha egymás közt egyenetlenkedhessenek. Mióta elszakadtam arról a tájról, azon idő óta sok vidéken s messze földeken megfordultam már; de oly szép, édes testvéri egyetértést — mint épen ott — nem tapasztaltam az atyafiak közt sehol! És íme, most már nálatok is kezd a világ békés sarkából kifordulni... Talán csak nem a Jelenések könyvében leirt „utolsó idő“ köszöntött be hozzátok? Nem jól van ez így édes Atyámfiak!

Ímé! egyik társatok megbotránkozik abban, hogy a cs...i presbyterium méltóságán alóli üzérkedésbe bocsátkozik s mint gyűlési referens, urbi et orbi tudomására hozza a világnak, hogy mennyire elfajult az egyházas érzés a cs...i gyülekezet kebelében. Nem ismerem ama bizonyos árenda-féle ügyet s így nincs is jogom ahhoz érdemileg szólani; de az fáj, hogy e botrány a Kárpátoktól az Adriáig meghurczoltatott. Viszitek a szennyest a világ piaczára, a helyett, hogy azt oda baza szép fehérre kimosnátok. Bemocsokoljátok a papi palástot „árendás pap“-féle kifejezésekkel... Mirevaló ez...? Olvastok ehhez hasonlót más vallásfelekezetűek egyházi lapjaiban? Azt hiszitek, hogy nem kapván-kapnak az ilyeneken a tulsó táborban?!

Majd jó két másik társatok, hogy a botrányt lehetőleg szelidítsék s figyelmeztetik referens, hogy máskor cikkeiben tárgyilagosabb legyen; főleg pedig, hogy egyházi ügyek közlésénél, az oda épen nem illő gunyoros irmodort soha ne használja. Nos uram fia, erre a tüzes természetű Péter egészen kijő sodrából és az ő szabályjával ugyancsak vagdos jobbra is, balra is; s nem kis mértékben személyeskedve, éles sebet üt annak a testületnek testén, melynek pedig ő is egyik méltó tagja. Mert nem kell ám hinni, hogy a testületi közszellemre káros befolyással ne lenne az efféle háladatlan polémia! Mirevaló tehát e vagdalódzás?

Hogy a harangozó még Péter atyánkfát semmire meg nem tanította: örüljön neki; de higgye el azt nekem, hogy mi falusi lelkészek, azon sajátságos helyzetünknel fogva, mely minket a felséges néphez fűz, még attól is profitirozhatunk valamit. Nem páli tudományt, sem pedig péteri sziklajellemet értek én, hanem más valamit, a minek neve: tapasztalás. Én legalább nem szégyenlem bevallani, hogy egyszer már én is tanultam a harangozómtól egy kis élet-

bölcseséget és még se „cseréltem fel Krisztusom palástját az adóvégrehajtok zsiros ködmönével!“

De ha nem tartja Földesi Péter atyánkfia magára nézve helyes dolognak azt, hogy bármit is tanuljon a harangozótól, tanuljon legalább a más vallásu lelkészektől, a kik. ha valamelyik társuk egyben vagy másban megesik, azért nem hurczolják mindjárt a hibázót a világ piaczára, hanem elintézik az ügyet magok közt pro domo sua atyafiságosan.

Elég szomorú már az is, hogy jegyzőkönyveink egész ügyvédi skrupulózitással megindokolva, világ elé tárják a sok fegyelmi eseteket. Ezt se találjuk fel másutt, csak a mi dicső autonomikus egyházszervezetünkben! Ne tetézzük ezt tehát még azzal is, hogy a hírlapokban is kürtölgetjük az olyan dolgokat, a melyek jó hírnevünkön csorbát ejtenek, némelyeket megsebeznek, a más vallásfelekezetűeknek pedig kárörömöt okoznak.

A béke és szeretetnek lelke legyen veletek!

Vagyok

az Urban testvéretek
M. F.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű szerkesztő ur!

Kérem az alábbiakat közre adni becses lapjában:

A „Szabad Egyház“ idei 19-ik s 20-ik száma „A váradai és vésztői lelkészválasztásról“ czimmal korbácsolja az elsimult hullámokat, riadót harsog, jajveszékkel, hogy veszályben forog Krisztus anyaszentegyháza, mert Kun Béla vésztői lelkésszé lett, Csák Máté nagyváradai lelkész, hogy „Várad is a nép által kormányoztatik, nem is bír oda illő tudományos lelkésszel, nem is emelik fizetését stb.“ „hogy valamint a multkori, úgy a jelenlegi választáson is a Kun Béla tiszteletes ur akarata van meg; hogy ő Dombit óhajtott, az áll; most pedig, hogy a sógorát akarja minden erejéből: az nagyon természetes.“ Ilyen jeremiási siralmak zengenek a „Szabad egyház“; „független“ térein!

Mint hogy a hírlapi megtámadás engem is illet, nem mulaszthatom el hozzá szólni.

Hogy Kun és Csák, a vésztői és váradai egyháztagok között paktum létezett volna: nem tudom elhinni, még ha „Órálló“ és Homolya urak állitják sem, mert — fájdalom — sem multban, sem jelenben nincs barátság, egyetértés Kun és Csák barátaim között.

Hogy a vésztőiek szerették s szeretik Csákot, s a nagyváradiak viszont Kunt: ez kétségbe vonhatlan tény. Azonban azt is örömmel jegyezhetem meg, hogy ma már Kunt is szeretik a vésztőiek, s Csák folytonosan szeretett lelkész Nagy-Váradon.

Törvényt tipró ténynek csak sötét szemüvegen néző láthatja akár a vésztői, akár a nagyváradai ev. ref. lelkész választást, mert Kun Béla jelölhető s választható volt vésztői lelkésszé, s viszont Csák Máté nagyváradai lelkésszé — minden kétséget kizárólag — s ha nem európai híreik is, de mindkettő megállja helyét a gyakorlati lelkészet terén emberül.

Hogy Kun Vésztőre, Csák Nagyváradra ajánlta t t k annak idejében, az — szerintem — nem égre kiáltó bűn, sőt még nem is törvénybe ütköző cselekmény, s nem indok a

lelkészválasztási törvények eltöröltetéseért sóhajtozásra, annival inkább, mert — hitem szerint — nincs és nem lehet okuk, az érdekelt egyházaknak jajveszékélni, a miért nem kaptak világhírű papokat.

Ennyit röviden.

Azonban „egy európai hírű nagy tudósnak a folyó év elején (Órállóhoz) intézett kitűnő historiai értékű . . . nagybecsű levelének eme tétele: „Várad is a nép által kormányoztatik, nem is bír oda illő tudományos lelkészszel, nem is emelik fizetését, stb. Várad egyháza lesülyedt régi magaslatáról ily körülmények közt nem is foghat felemelkedni. Sír bennem a lélek a miatt, ha a multa gondok, el sem mentem a százados ünnepélyre fájdalom miatt,“ hallgatással nem mellőzhető, mert hiszen én már ez évben egyszer kijelentettem a „Szabad Egyház“-ban, hogy nem tartom magamat bölcsesség kutfejének, s nem ringatom magamat azon tévhitben, hogy széles Magyarországon ne találhattak volna a nagyváradiak nálam kitűnőbb képzettségű papot annak idejében, de ha mégis engem választottak meg egyhangulag (már pedig első osztályu lelkészi állomásokra minősült levén, jogosan pályázhattam az akkor még másod osztályu nagyváradi lelkészi állomásra) ez nem lehet ok arra, hogy folytonosan botránkozás köve legyen csekélységem akár „Órálló“, akár „Sarkadi“, akár az „egy európai hírű nagy tudósnak“ szeme előtt, mert „nem mindig a gyorsaké a futás, s erőseké a diadal“; mert nemcsak az európai hírű nagy tudósok munkálhatnak üdvösen az anyaszentegyház felvirágoztatására, hanem magam formájú egyszerű emberek is, ha szívvel, lélekkel, minden erővel, szeplőtlen jellemmel, józan étellel forgolódnak az Ur oltára körül, hű munkások kívánván lenni az Ur szőlőjében.

Engem az elméleti térről igaz, hogy meglehetősen leszorított a gyakorlati téren munkálkodás, de azért legalább is keresztyénietlen eljárás becsméreltetésem, mert: „semmivel nem gondolok, az én életem is nekem nem drága, csak elvégezhessem örömmel az én futásomat, és a szolgálatot, melyet vettem az Ur Jézustól, hogy bizonytságot tegyek az Isten kegyelmének evangéliomáról“; mert ha épen olyan Váradra nem illő gyarló lelkész volnék, hogy miattam sülyedés lenne osztályrésze egyházamnak, külföldi egyetemre menni akarásom alkalmával bizonyosan nem kaptam volna az alábbi ajánló leveleket, melyeket szó szerint idézek:

„Lectori Salutem! Ornatissimum juvenem Ludovicum Dombi, collegii nostri Debrecinensis in studiis thologicis egregium, in moribus probum, in fide Christiana religiosum alumnum: professorum doctissimorum favoribus benignis summo cum honore commendare non dubito. Simul praeterire non possum praenominati juvenis Christianam fidelitatem quam ille anno elapso praestitit, scribens publicam in re fidei orthodoxiae manifestationem, quo facto contigit ut et sibi coram nobis honorem non parvam tribueret, et omnibus Christi fidelibus spem optimam faceret“

„643. Infrascriptus, hoc tempore rector collegii reformatorem debrecinensis in Hungaria, per ingenuum juvenem Ludovicum Dombi, iter ad academias externas studiorum augendorum causa suscepturum, requisitus, ut ei litteras commendatorias darem: bona fide testor, cum ratione cogitandi probum, et non suspectum, moribus honestis et ad humanitatem compositis praeditum, absolutis in collegio

Reformatorem Debrecinensi eminenti cum progressu philosophicis et theologicis studiis, se se unice muneri verbis divini ministri addicere velle. Quapropter, praeattactum bonae spei juvenem ornatissimum dominum Ludovicum Dombi favoribus omnium, ad quos se convertit, praeprimis gubernatorum ac professorum in inelytis academiis ac universitatibus maximo honore colendorum, imo ubi modus eum in alumnorum numerum recipiendi daretur, ex hoc momento etiam benignitati paternae, gratiis aeternaque memoria dignae, hisce summo cum bonore commendare non dubito“

Sőt azon szolgálati bizonyítványom sem lenne, a melyben ezek is foglalvák: „hogy tiszteletes Dombi Lajos ur . . . hivatali pontossága — buzgósága — állásához illő szerény magaviselete által, az előjáróság méltányoló elismerését, s hallgatóinak szeretettel párosult tiszteletét kiérdemelte és bírja, ezennel hivatalosan bizonyítottatik.“

Vagy pedig egy egyházát sülyedésre juttató lelkész nyerhet-e esperesétől ilyen bizonyítványt: „Esperesi bizonyítalat, melyszerint hivatalosan bizonyítottatik, hogy Tiszteletes Dombi Lajos ur, az 1879-ik év november 18-ka óta Kémer I-od osztályu egyházközségünkben szolgál — ez idő óta, mint lelkész buzgóságával, hallgatói iránt tapintatos eljárásával — mint ember a társadalmi igényeknek megfelelő szelid modorával ugy előjárói, mint egyházihívei közszeretetét, bizalmát annyira megnyerte, hogy egyházkerületi képviselővé is beválasztott. — Megjegyezni kívánom, hogy egyházkerületünk szervezete szerint már 1881. óta jogosult I-ső osztályu lelkész-állomásra is pályázhatni — ugyanazért: fenn is nevezett Tiszteletes Dombi Lajos urat jó lélekkel ajánlom az illető egyházközség pártfogásába.“

Gondolom, hogy talán azon részemre kiállított bizonyítvány sem azt mutatja, hogy haszontalan szolgálja vagyok az Urnak, melyben — többek közt — ezek olvashatók: „hogy mindenütt, a hol hivataloskodott, kötelességeinek pontos teljesítésével, feddhetetlen erkölcsével s tiszteletre méltó papi jellemével, ugy főnökeinek, mint a felsőbb hatóságoknak, valamint a vezetése alatti egyházközségeknek is tiszteletteljes szeretetét kiérdemelte, sőt hogy az egyházi és társadalmi fobb kérdésekről több lapokban olvasható figyelemre méltó dolgozataival nevét szélesebb körben is előnyösen ismertté tette, részint előttem bemutatott hiteles bizonyítványai, részint közvetlen tapasztalásom után készséggel bizonyítom“

Ugy de abból, ha én hírlapi téren magam védelmére önmagam mellett dicsőenket zengedezni kényszeríttem, akár „Órálló“, akár „Sarkadi“, akár az „európai hírű nagy tudós“-nak a nagyváradi lelkészeket porba tipró sorai által: bizonyára az anyaszentegyházra semmi haszon nem fog szállni, sőt inkább azon kár, hogy addig is, míg czáfolgatásba bocsátkozom, csekély erőmet s elfoglalt időmet nem fordíthatom kizárólag egyházam ügyeinek intézésére, mert annyi igaz, hogy itt bizony az „európai hírű nagy tudós“, „Órálló“, „Sarkadi“ üdvös munkálkodása mellett sem lenne felesleges csekélységemnek buzgólkodása, munkálkodása sem, mert „sok az aratásra megért gabona, de az arató kevés“, de hogy akár a mostani aratók bére emeltessék, akár több aratóról gondoskodni lehessen: a szegénység gátolja jelenben, hanem — talán — ha „a reménység meg

nem szégyenít", Isten segedelmével „még jöni fog egy szebb kor, mely után buzgó imádság epedez" ezreknek ajakán. Talán megsegíti Isten a nagyváradai egyház jelenlegi gyarló lelkészeit, hogy szegénységből, adósságokból kivergődött, felvirágozásnak indult egyházat adjanak szent örökségül át az utánok jövő országos, vagy világhírű tudós hivatali utódoknak, kiknek fizetését nem száz forinttal (mint ide jövetelemkor), hanem százakkal felemléhetik. Addig is azonban sokkal üdvösebb volna kisebbités helyett a csekély erőt támogatnia az erősebbeknek, s nem mindenért minket, lelkészeket gyanúsítani, állítani pellen-gérre, mert, hogy többet ne emlitsék: Keresztesi József apostoli buzgósága, mély bölcseségű lelkésze volt a nagyváradai egyháznak, s mégis nem hogy emelték volna fizetését, hanem a 24 cseber bor fizetést megvonták tőle s azért ment Szalacsra papnak; s habár a jelenlegi lelkészek nem valami országos hírű tudósok is: templomaink közönséges vasárnapon is szép számu hallgatókkal telnek meg, hol minden osztály képviselve van, nagyobb ünnepeken pedig oly látogatottak templomaink, hogy a két templom nem képes befogadni az istenitiszteletre felgyülni szokott nagy számu híveket. — Már pedig nézetem szerint — azon körülmény, hogy oly szép számmal keresik föl Nagyváradon az Ur hajlékait, egyáltalában nem a mellett bizonyít, hogy a lelkészek ide nem illő, gyarlók volnának, kiknek lelkész-kedésök sülyedését okozná az egyháznak . . . szerencsét-tesen bennünket az európai hírű (általam is nagyon tisztelt, s kitűnő tudományát méltányolt) tudós nagytiszteletű ur karácson, husvét, pünköszt, nagypéntek, áldozósütör-tök stb. ünnepeken — istenitisztelelet alkalmával — templo-mainkban, s bizonyosan örömmel győződik meg, hogy Nagy-váradon a vallásos buzgóság alásülyedéséről nincs ok panaszkodni, mert semmisen hiányzik egyéb ez egyház felvirágozhatására, csak pénz, pénz és ismét pénz! Már pedig az egyház és hívek szegénységeért is a lelkészek felelősök nem lehetnek!

Ne feledjük az irás szavait: „Jaj a botránkozóknak, de még sokkal inkább a botránkoztatóknak.“ Jusson eszünkbe: „Ha angyaloknak nyelvén szólnék is, de szeretet nincsen én bennem, olyllyá lettem, mint a zengő érc és pengő czimbalom.“

Béke velünk!

Nagyvárad, 1886. november 9-kén.

Dombi Lajos.

K ü l f ö l d .

Németország. Egy németre fordított angol mű jelent meg nem rég Lipcsében (Hinrichsnél), mely igényt tarthat a protes-táns theologusok legnagyobb figyelmére. A németesített könyv czime: „Das-Naturgesetz in der Geisteswelt.“ E fordítás, az eredeti angol szövegnek 17-dik kiadása után készült. Az angol szerző neve Drummond, a természettudományok tanára, s egy-szersmind a keresztyén vallásos mozgalmaknak meleg barátja, ki vasárnaponként, nagyobbára munkásokból álló hallgatóság előtt erkölcsi s vallásos természetű tárgyak fölött előadásokat szokott tartani. A hirneves természettudós egyszersmind komoly keresztyén is, ki hiszen a kijelentésben s a természetit és természetfölöttit gondosan megkülönbözteti egymástól. Ket-

tős foglalkozása közben — mint egy kijelentés — úgy lepte meg az a gondolat, hogy ugyanazon törvények uralkodnak nagyrészen a természetben, mint a lelki világban. Drummond kimutatja, hogy a természeti életet ugyanaz a rejtély borítja, mint az ujjászületettnek lelki életét, s hogy az élet törvénye itt és ott ugyanaz. „Az élet származásáról“ szóló értekezésében abból indul ki, hogy az önnemzés elméletéről valamennyi ter-mészetvizsgáló lemondott. Élet csak más életből áll elő. Így van ez a lelki világban is, hol egy ember sem adhat magának új életet, hanem csak mástól — p. o. — Krisztustól nyerhet. „Az elfajulásról“ szólva, kifejti, hogy a szerves teremtmények, ápolás nélkül magukra hagyatva, lassanként szerzett minden jobb tulajdonságaikat elvesztik, s előbbi tökéletlen állapotukig sülyednek vissza. Vagy tökéletesedés, vagy elfajulás, ez a jelszó. A természeti halál, — Spencer szerint — a külvilághoz viszony megszűnése. A növény, ha fényből, földből semmi tápot magához nem veszen, halott. A szem, mely nem lát, halott, valamint a fül is az, a melyik nem hall. Az ember, kinek semmi köze sincs Istennel, e tekintetben halott; lehet ugyan nemes, művelt, de szellemileg halott. Az erkölcsi halálon győ-zedelmeskedhetik a keresztyén Isten által, ha megöldöklék az ó embert s meghal a bűnnek. „Az örök életéről“ szólva idézi Spencert, ki az örök élet lehetőségét elméletileg elismeri. A tökéletes élet nem egyéb, mint tökéletes összhangzás, ilyen élet csak az Istennek élők számára létezik. „A környezetről“ azt tanítja, hogy valamint a természeti élet a környező tár-gyaktól függ, s különösen a változatosság: ép így a szellemi élet föltétele is a környezet. Krisztussal kell maradnunk, hogy igazán élhessünk.

Bárhogy gondolkozunk is e fejtegetésekről, annyi két-ségtelen, hogy Drummond tanárban egy új apologétát üdvö-zölhet a protestáns theologia.

A „Centralblatt für allgemeine Gesundheitspflege“ 6-ik és 7-ik füzete után a „Nat. Ztg.“ következő apróságokat közöl a hullaégetés terjedéséről: Az egyesült államokban, a hulla-égetés Newyorkban, Lancasterben, Buffalóban, San Francis-cóban és Bostonban divatozik. Az említett helyeken semmiféle nehézségekkel nem jár a hullaégetés. A közbenjáró bemutatja a társulat irodájában a halotti bizonyítványt, s egy rokon vagy örökös megjelenik tanuként az égetésnél. A költség összesen 40 dollár (90 forint). Németországban 23,000 aláíró nevében nyújtott be kérvény a birodalmi gyűléshez a hullaégetés be-vitele tárgyában. Svájcban a genfi nagy tanács megengedi a hullaégetést, azon egy föltételt kötvén ki, hogy e miatt a köz-költségek ne szaporodjanak. Zürichben már meghonosodott a hullaégetés, s nem sokára új kemence fog építtetni, melyet Buffaló példája után valószínűleg a Benini rendszere szerint állítanak föl. Olaszországban naponként nő a hullaégető társu-latok száma, s ez idő szerint több mint hatvan egylet állott föl, melyekben a tagok összes száma 5—6000-re tehető. Egyedül Rómában több mint 100 hulla égettetett el a mult évben. Svéd-és Norvégországban, Hollandiában, Angliában a hullaégetési mozgalom növekvőben van. Belgiumban a hullaégetés megho-nosodását egy törvény gátolja, mely bizonyos meghatározott mélységre rendeli a hulla eltemetését s e törvényt aztán úgy magyarázzák, hogy a hulla fölosztatásnak más módja, e tör-vénnyel implicite tiltva van. Franciaországban a párisi köz-ségi tanács elrendelte a fölbonzolt hullák elégetését. Évenként 3—4000 hulla fog ily módon a Pére Lachaisé-ben Gorini rend-szere szerint elégettetni, vagyis a halottaknak mintegy egy

tizenkettedrészre. A követek kamarája 321 szóval 174 ellen e tárgyban következőleg határozott: „minden nagykoru, vagy nagykorunak nyilvánított kiskorú, megszabhatja eltemettetésének a módját s választhat az elföldelés és az elégetés között.“

A kaiserswerthi diakonissainizet október 13-án ülte meg ötven éves fönnállásának emléknapiját. A lefolyt félszázad alatt összesen 2600 próbanővér vétetett föl, s közülök 1171 avattatott föl. Ezek közül 540-en tartoznak még az intézet kötelékébe; 135-en meghaltak; többen családjaikhoz tértek vissza, vagy férjhez mentek; néhányan elbocsáttattak. Tágas munkakört töltenek be a diakonissák. Kaiserswerthben és környékén 11 leánynevelő intézetben 99 nővér, 13 németországi intézetben 54—, 11, Németországon kívüli intézetben 67—, a Rajnamelléken 107 önálló intézetben 222, 36 westfáliai intézetben 96, 16 porosz intézetben 67, 8 külföldi intézetben 33 diakonissa működik. A többi anyaintézetek száma 57, melyek 6366 diakonissát foglalkoztatnak 1925 helyen. Disselhoffnak „Jubilate“ című s az emlékünnepekre kiadott s 5 márkáért kapható könyve, az apostolokori diakonissa hivatal fejlődésének, s az egyes anyaházak alapításának a történetét írja meg. Már a reformáció korában látunk diakonissákat Mindenben s Siegenschenben. Majd a róm. kath. irgalmas nővérek szerzetét akarja utánozni Stein birodalmi báró, de szerencsére más irányt vett a diakonissa-ügy fejlődése. Bár a diakonissa annyira különbözik az apácától, mint a biblia a hagyománytól, mégis úgy szerették volna föltüntetni a róm. kath. káplánok és püspökök a diakonissaintézetek föllállítását, mint utánzást. Egy rajnavideki lap 1848-ban, nevetséges majmolásnak mondja a protestánsok vállalatát. Fliedner és Könye lelkész vállalatát a legmagasabb helyen pártolták. Bethania alapítása IV. Frigyes Vilmos érdeme. A mostani német császár és császárnő, valamint a trónörökös is mindig meleg pártfogói valának a diakonissa ügynek. Fliedner érdeme első sorban, hogy az eszme testté lett; az ő leirhatatlan hűségének, tetterejének s odaadásának sikerült a kaiserswerthi anyaházat megalapítani.

A német és osztrák katolikusok gyűlése augusztus 30. folyt le Boroszlóban. A gyűlésen — mely szeptember 2-ig tartott — mintegy 1000-en jelentek meg. A fontosabb ügyek tárgyalásán 3000-en is voltak jelen, még pedig leginkább a magasabb osztályokból. A Róma hatalma iránti lelkesedés töltötte el mindvégig a gyűlés tagjait. Viharos tetszés üdvözölte Lingens aacheni követnek azon kijelentését, hogy „nem lesz addig béke, míg valamennyi szerzetrend — s így a jézsuita is — vissza nem hivatik. Több ízben hangsúlyoztatott az egyház és főpásztorainak teljes szabadsága, melyre az oktatásnál, a szerzetrendek föllállításánál, a jézsuiták visszahívásánál s a házasságkötéseknél szüksége van. Hitze gladbachhi képviselő zajos tetszés mellett szólt a szociális kérdéstről, mondván, hogy „egy irgalmas nővér több vigaszt nyújthat, mint a nemzetgazdaszatnak husz tanára.“ „A katolikus munkás-egyletekbe“ ugymond „a legnagyobb egyházi pompával vegyék föl a tagokat, s jézsuita szónokoljon.“ Huhn városi plebános Münchenből kijelenté, hogy a szerzetrendeket vissza kell állítani Németországban mindenütt. Rochus von Rochow ur szerint: „ki Rómában van, a világ közepén érzi magát; a természet s művészet a kegyelem csudáit látja ott. A legnagyobb csuda maga a pápa. Ha térdelve fogadjuk a pápa áldását, érezzük, hogy nem közönséges ember áll előttünk, hanem a Jézus Krisztus helytartója.“ Windthorst a gyűlési tagok öröm-

riadala közt mondta a következőket: „Követelnünk kell fáradhatatlanul a pápa világi hatalmának visszaállítását, s kövessék ebben a többi nemzetek is példánkat, mindaddig, míg Jerichó falai kiáltó szónok előtt leomolnak. Ez egyetemes gyűlésünk főzéljéül ezt jelentjük ki. Addig is kettőztessük meg a péterfilléreket!“ Rómából üdvözlő bréve érkezett a gyűléshez, mely a pápa atyai jóakarataról biztosította a tagokat. A német püspökök hasonlólag küldtek üdvözlő üzeneteket. Figyelmet érdemel, hogy e világiaktól vezetett gyűlés, a jézsuiták visszatérését az egyház szabadsága szükséges requisitumának tekintette.

A katolikusok után, az ev. belmisszió-egylet képviselői tartottak gyűlést Boroszlóban szeptember 14—16. napjain. A megnyitó istenitiztelet a szép Erzsébet templomban tartott, s Erdmann general-superintendens predikált Máté ev. 9. 35—38. alapján. Kögel a művészet és művészelet elfajulását ostromolta erősen. Strehle a keresztyén sajtóról értekezett, s éles bírálat alá vette a szegényes eszközökkel, csekély anyaggal s elégtelen erővel működő sajtót, melyet a gondolatok szegénysége s a forma hanyagsága jellemez. A keresztyén irodalom emelésére egyesülni kell az íróknak és szerkesztőknek!

A vasárnapi munkaszünet s a vasárnapi örömök tárgyában, Ahlfeld után azon megállapodásra jutottak, hogy míg egyfelől szabad utat kell biztosítani a vallásos szükségletek jogos kielégítésének, másfelől a régi jó erkölcsöket s illemt zavaró vasárnapi kiesapongások korlátjaik közé utasítandók vissza.

Az ifju fegyenczek gondozása tárgyában elfogadták Stursberg lelkész javallatát, mely szerint a kényszernevelés behozandó, s a fegyintézetek mellett iskolák állítandók.

A belmisszió munkájánál szükségesnek mondatott ki, hogy a hittérítő s a gyülekezeti lelkész együttesen működjenek az egyház véneivel. A gyűlés tartama alatt nagy számmal látogatták az istenitizteleteket, melyeket hirneves szónokok tartottak. A templomi zene mindig kitűnő volt. A zárímát Erdmann tartotta.

A német misszió barátai egy hajót szándékoznak építtetni, mely az anyaország s a déli tenger szigetei közt tartaná fönn a közlekedést. A hittérítők hajója 120,000 márkába fog kerülni.

Messner Károly Ferdinánd Hermann, berlini hittanár, a „Neue Evang. Kirchenzeitung“ szerkesztője, az evangélikus egyesület s ezzel együtt a positiv unió kiváló barátja, a német protestáns egyház ezen rokonszenves alakja f. hó 7-én meghalt.

Franciaország. Diderot atheista bölcész bronzszobrát július 13-kán leplezték le Párisban. A bölcész hálókabátban ül s tollat tart kezében. Az ünnepélyre Bradlaughot is meghívták Angliából, s Büchnert (Az „Erő és Anyag“ szerzőjét) Németországból. Büchner, — bár a párisi latin negyed falragaszán német rendörkémnek neveztetett, — megjelent, sőt beszédet is tartott. Beszédjét a haldokló Diderot e szavaival zárta be: „az első lépés a bölcselethez a hitetlenség.“ A „Le Christianisme au XIX. Siécle“ azt mondja ez ünnepélyről, hogy ott nem Franciaország irodalmi nagyságát tisztelték, hanem az atheismus egyik szentjét dicsőítették.

A „Journal officiele“ által közölt 1885-diki franciaországi népmozgalmi adatokból kitűnik, hogy a szülöttek száma észrevehetőleg csökkenőben van, míg a törvénytelen gyermekek száma állandó növekedést mutat. A számokkal illusztrált adatok komoly figyelmet érdemelnek.

Amerika. Newyorkban összegyűltek június 27-kén az amerikai németek, s elhatározták: „hogy együletet állítanak föl a czélből, hogy a hol a német nyelv és műveltség veszélyben forog s elnyomatik — mint például különösen Ausztria-Magyarországban, — erkölcsileg s anyagilag kitelhető erővel gyámolittassék a német nyelv.

Anglia. Henry Ward Beecher híres amerikai hitszónok diadalutját néhány angol lap megkeserítette, vádat hozván föl ellene, hogy magas belépti díjakat szed fölolvadásai s predikációi alkalmával. Beecher ügyvivője Pond őrnagy védelmébe veszi a hitszónokot, s kimutatja, hogy Beecher egy estére 50 font sterlinget kap; aztán elmondja, hogy Beecher épen nem gazdag, és senki sem vetheti szemére, hogy birvágyó volna. Ha sok pénzt vesz be, de sokat is ad ki Beecher, még pedig nem saját szükségletére, hanem a szegények és szűkölködők segélyére. A belépti díjak magas voltának okai főleg a lelkészek és hitközségi előjárók, kik egyházi czélokra bizonyos összegért adják át templomaikat. A „Christian World“ szintén védelmébe veszi Beechert s Spurgeont hozza föl például, ki az istenitisztet megelőző néhány perczig, maga is belépti díjat fizet a tabernaculumába belépőkkel.

t . . .

Könyvismertetés.

A szabadkőmivességről.

Egy röpirat „A szabadkőmivességről“ — írta Gyurátz Ferencz pápai ev. lelkész — fekszik előttünk.

Szerző nagy szakértelemmel, illetve ismert írók adataira is helyezkedve, erős kombinációval tárgyalja benne a szabadkőmivesség (még azonban most is, sőt mindvégig homályos) eredetét; a páholyba való fölvételt; ennek (ugynevezett) czélját. Összehasonlítást tesz a szabadkőmivesség és keresztyénség között. Szól amannak vívmányairól; majd titkolódzása és ennek hatásairól. Teszi mindezt felekezetiességi irányzat nélkül. Boncztanári értelemmel tagol s kutatja a részeket, melyek egyikét sem találja, nem találhatja épeknek. Szerzőből nem az elfogultság, felekezetiesség beszél, hanem egy egyenességet kereső, a köd alá rejtőzködött szemeibe világító s felőlők, dolgaikról nagy bátran, kellemesen és okadatoltan ítélő férfiú.

Osztanunk kell felfogásait a szabadkőmivességnek ma, mint czélnek kelletlen, értelmezhetlen és szükségtelen voltát illetőleg. S nemcsak: tagadnunk kell azt is, hogy a multban valamely nagyobb, nemesebb szabásu műveletek vagy épen ország, nemzet, művészeti stb. ujjalakulások, rázkódások, fölfrissülések stb. stb. (melyeket pedig íróik igen szívesen engednék gyaníttatni) nekik köszönnek vagy jövőben köszönhetnék történeteket.

A szabadkőmivesség nem nyilt ellensége az egyház és egyháziasságnak ugyan, de még csak nem is titkos barátja. Középen állni látszik, holott azt negélyzi, hogy ennek fölötte s nem alatta áll. Sőt semmibe vevén a vallási dogmát, polgári dogmát szeret személyesíteni akarni, mondván: ide, ide! (persze! csak a kuszipajtások). Se Krisztus, se Mohammed; sem Con-fucse nem mondott helyes tant, az a helyes tan; a mit én elhallgatok.

A szabadkőmivesség czéhrendszere látni csak kifele s nem befele is enged. Hihetőleg olyatén restelkedni való k

miatt, minőket bizonyos házak keresztközkatu ablak-táblái mögött belülről restelni lehet, sőt illik is.

E röpiratban szerző az építés (!) fáradságainak mindig előtte pihenő Mester stb. szemeibe nézven, bátran oda kiálthatná: mestert nem, csak inasokat látunk benetnek, kik a felszabadulást az érett és komoly világ itélő székétől joggal sohasem igényelhetitek.

Nagy kár volna e röpiratot el nem olvasni, melyből mitsem idézhettünk a miatt, mert az egésznek összefüggését részletek idézésével bénítani nem akartuk. Az olvasás teljes tájékozást nyújt. Itt mi csak elismeréssel kívántunk szerzőnek adózni.

B. P.

Különfélék.

Tisztelettel kérjük lapunk előfizetőit, hogy, a mennyiben rövidebb, vagy hosszabb időről, némelyek évekről hátrálékban vannak a lap árával, legyenek szívesek tartozásaikat a legrövidebb idő alatt beküldeni hozzánk. — Különb szándékunkban van rövid idő alatt minden hátrálékos előfizetőnkkel közleni tartozása összegét, de szeretnők, ha e költséggel is járó munkától megmenekednénk és olvasóink is megkimélnék attól magokat előzetes fizetés által. A lap csak úgy emelkedhetik szellemi erejében s a szerkesztők is csak akkor forgolódhatnak annak terhei viselésében jó kedvvel, ha anyagi támogatást is tapasztalnak olvasóik részéről. A szerkesztőség.

Hagyomány a debreczeni főiskola részére. Néhai Mezey Ferencz, Tisza Lajos, Biharmegye volt administratorának nyugalmazott titkára, volt n.-váradai főkapitány és n.-szabolcasi főbíró, ki élete utolsó éveit Geszten, a miniszterelnök házában és asztalánál élte le, 300 frtot hagyományozott a debreczeni főiskola részére, mely a geszti községi jegyző, Erdélyi Farkas, mint végrendeleti végrehajtó által, másfél évi, 22 frt 50 kr-ra menő kamatjával, együtt tehát 322 frt 50 kr értékben, Csiky Lajos hittanárhoz küldetett be, ki is a pénzt a főiskolai pénztárban azonnal letéteményezte. Áldás lengjen a nemes szívű emberbarát porai fölött, ki utolsó akaratában főiskolánkról is megemlékezett.

Máramaros-Sziget. Megdöbentő s bennünket, tisztán-tuli reformátusokat igen közelről érdeklő szerencsétlenség történt M.-Szigeten f. hó 21-én. Leégett ottani lyceumi épületünk s csak a nagy fáradsággal gyűjtött, értékes könyvtárt és a muzeumot tudták a tanulók s a tűzoltók megmenteni. Kiszámíthatatlan főleg azon szellemi kár, mely ez iskola aláhanyatlásából ered. Hitfelekezeti jelleme mellett nemzeti missiót is teljesített Sziget s míg eddig is sok baja volt az anyagi kellő erő hiánya miatt, most meg az is kérdés, mikor épülhet föl újra romjaiból. A tűz, mint olvassuk, gyújtogatásból keletkezett. A legteljesebb részvétellel vettük e szomorú hírt s lesz alkalmunk annak részleteiről értesíteni olvasó közönségünket.

Jubileumi ünnepély. Az alsó-fehérmegyei tanító-egyesület Gáspár János kir. tanácsos, alsó-fehérmegyei tanfelügyelő tiszteletére a népnevelés terén kifejtett, félszázadra terjedő, áldásos és közhasznú tevékenysége méltánylatául Nagy-Enyeden, f. évi december hó 8-án egyesületi ünnepélyt rendez.

Szügyi József chorál-könyvéről hosszabb cikket ír Kálmán Farkas a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ nov. 14-iki számában. Fölkérettünk e cikk átvételére, de csak lényegi tartalmát közölhetjük annak. K. F. szerint nagy szükség van egy ilyen könyvre, már csak azért is, mert egygyé lettünk Erdélylyel s így egy általános chorál-könyvre van szükség. Szügyi József szerinte született zenész s az isteni adomány nála kitűnő tanulmányával, kiváló műérzékkel s mügönddal van párosulva; a théma fölvétele, a zenei szabályok alkalmazása, a hangmenet, az egyes accordok egymáshoz való viszonya — mind tökéletes s dicséretes az is, hogy a közjátékoknál a choralis és melodicus rész igen szerencsésen van párosítva. Így ítéle müröl a közzé tett mutatványok alapján a cikkíró s azt hízagpótló műnek tartja, mely fényes dicsőségére váland magyar ref. anyaszentegyházunknak.

Lelkésztársainkhoz! Az általam szerkesztett Evangyeliomi Lelkészi Tár 8-ik évfolyamában megjelenendő öt egyházi beszédre 30—30 frankjával pályázatot hirdetek. A beszédek ünnepiek, időszakiak s közönségesek legyenek. A beszédek eredetiek, jó magyarsággal írottak s mindenesetre legalább irodalmi színvonalon álló lelkesítő beszédek legyenek. A beszédek a nevet rejtő zárt levéllel kérem karácsonyig hozzám ajánlottan beküldeni. Bírálokul magamhoz főtiszt. Filó Lajos, nagytiszt. Könyves Tóth Kálmán, Garzó Gyula, Gulyás Lajos társaimat s barátaimat kérem fel. Én folyóirataimnak engem illető tiszta jövedelmét írói díjazásokra fordítom. S mint e vállalat megindításakor kifejeztem, most is azon meggyőződésben vagyok, hogy minél inkább terjed a vallás iránti közönyösség s az égiekkel, melyek pedig a földet megszentelik, nem gondolás; minél inkább nő a keresztyén vallás örök igazságait kicsinylők száma: annál nagyobb gondot kell fordítanunk a predikálásra, az evangyeliom predikálása által a lelkek javítására, térítésére. Az Evangyeliomi Lelkészi Tár előfizetése egy évre 3 frt, a Figyelő járatóinak 2 frt, melynek az anyagi ügyeket kezelő Sziládi László nyomdász urhoz Kecskemétre 1887. január 1-ig beküldése kéretik. Az Ur kegyelme és Szentlelke segítsen bennünket, hogy a magyar evangyeliomi keresztyéni hitélet virágzóbb korának predikálásainkkal elősegítői lehessünk. Kecskemét, 1886. november 15. Czelder Márton, az Evangyeliomi Lelkészi Tár szerkesztője s kiadója.

Irodalmi ujdonságok. 1. Dr. Bihari Péter budapesti tanár „Bölcséletörténet“ című, harmincz ivre számított műre ad ki megrendelési felhívást. Ára összesen 3 frt lesz. A megrendelések Pfeifer Ferdinánd nemzeti könyvkereskedésébe intézendők. 2. Hornyánszky Viktor következő felhívását a legmelegebb érdeklődéssel ajánljuk olvasóink becses pártfogásába: „Az új év kezdetével időhöz nem kötött, de azért évenként 12 füzetben megjelenő vallásérkölcsi tartalmú, számonként 4 ivre terjedő füzeteket szándékozunk

megindítani „Protestáns népkönyvtár“ czímmel, főleg a protestáns nép számára, néha-néha a népies irodalom művelőinek tollából eredő s mulattatva oktató elbeszélést, vagy a nép felfogásához mért természettudományi vagy mezőgazdasági tárgyú dolgozatokkal tarkítván e füzetek — soha szem elől nem tévesztendő vallásérkölcsi — tartalmát. A mindkét felekezeti magyar protestánsok tudvalevőleg régóta óhajtanak ilyen szellemű, lélekhez és szívhez szóló, s a szellemi látkör kibővítésére irányzott iratokat. Használni vélünk, midőn e füzetek megindítását elhatároztuk; ámde a vállalat szellemi és anyagi sikerén jó részben a nt. lelkész urak buzgó közreműködése lendíthet legtöbbet. Akárhány közöttük a tollforgató jeles férfiú; ő hozzájuk fordulunk tehát, s az ügy érdekében kérjük: keressenek fel bennünket e vállalat keretébe illő munkájukkal; mi viszont azt ígérjük, hogy fáradozásukat tisztességes írói díjjal viszonzzuk; mihelyt munkálatukat a vállalat szerkesztői elfogadják. Legelső teendőnk volna, érezzük, a vállalat szellemi részét biztosító szerkesztők nevét zászlónkra tűzni: füzeink vallásérkölcsi iránya is e kötelezőségét röjja reánk, hogy szerkesztőkül oly férfiakat nyerjünk meg, kiknek ismert neve a protestáns egyház és irodalom terén a legjobb hangzású, s már ezúttal is jeleznők e tisztelt férfiak nevet, ha ebbeli óhajtasunknak az ő határozott akarata útját nem állná, mely abban rejlik, hogy nevüket és tevékenységüket, míg a nt. lelkész urak helyeslő vagy ellenkező válasza meg nem érkezik, nyilvánvalóvá ne tegyük. A „Protestáns népkönyvtár“ 8-adrét alakban jelenék meg, s egy-egy füzetét egyelőre négy ivnyi terjedelemre szabtuk, s noha könnyen olvasható betűkkel és — ha a pártolás mérve engedi — képekkel és arc képekkel ellátva nyomatjuk, s a megrendelőknék bérmentve küldjük meg, ára a legolcsóbb, füzetenkint csak 20 krajczár leend! A vállalat terjesztésére ajánkozóknek 10 példány után egy ingyen-példányt ajánlunk természetesen számadási kötelezettség mellett. Végül még egyszer megjegyezzük, hogy a „Protestáns népkönyvtár“ csak akkor indítjuk meg, ha az első füzet szellemi és anyagi támogatására kellő tájékozást nyerünk. Az első füzetnek tehát csak megrendelését, illetőleg a nt. lelkész uraknak jó czélú vállalatunk iránt való hazafias buzgólkodását kérjük. H o r n y á n s z k y V i k t o r, könyvnyomda tulajdonos, könyvkiadó és a M. T. Akadémia könyvvarusa. (V. ker., a M. T. Akadémia épületében.) 3. A „Magyar Dal-Album“ szerkesztősége Győrött, a 2-ik cyklusban újra 1000 népdalt ígér, zongorára alkalmazva. Előfizetési ár 10 füzetre 1 frt. 80 kr; egyes füzet ára 25 kr. 4. Beküldetett hozzánk az „Ipar- és Kereskedelmi Közlöny“, a „kivitel, bevitel és szabadalmi társulat hivatalos közege“ című, három nyelven, magyarul, francziául és németül szerkesztett nagy lap. Az érdekelteknek bizonyára hasznos és tanulságos közlöny, mely 32 nagy lapon igen sok érdekest nyújthat. 5. Dobos László jelenti hogy Dobos János egyházi beszédeinek 4-ik kötete, mely halotti beszédeket tartalmazand, rövid idő alatt megjelenik. Részletes tudósítását csak jövő számunkban adhatjuk ki.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztőtársak: **Csiky Lajos, Géresi Kálmán.**